



## تبیین الگوی کارآمد در معماری خانه طیب مبتنی بر آیات و روایات با رویکرد شبکه‌ای

نسیم اشرفی

عضو هیئت علمی، گروه معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: ashrafi@pardisiu.ac.ir

مریم عرفانی شریفیان

دانشجوی دکتری، گروه معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵

### چکیده

روند رو به رشد جمعیت کشور در چند دهه اخیر و التقاط فرهنگی و عدم رجوع به توصیه‌های دینی از طرف دیگر، سبب شده است که مفهوم خانه در طراحی فضای زندگی انسان از معنای جوهری خود فاصله گیرد. در حالی که با تکیه بر قواعد و مفاهیم مستخرج از آیات و روایات، می‌توان به یک حقیقت سامانه‌ای در طراحی کیفیت فضای خانه دست یافت طوری که بتوان انتظارات یک خانه طیب را به صورت شبکه‌ای از اصول مرتبط به هم فراهم نمود. لذا پژوهش حاضر سعی می‌نماید به روش توصیفی-تحلیلی با تکیه بر الگوی شبکه‌ای، مدل مفهومی برای خانه طیب متناسب با سامانه نیازهای فطری، روانی و جسمانی معرفی نماید. در این راستا دو مفهوم کلان حب و خلاقیت در حوزه نیاز فطری انسان عامل هدایت سایر نیازهای انسان در ارتباط با فضای زندگی است که در صورت بالفعل شدن این دو گرایش در مسیر صحیح فطرت همواره گرایش به کمال و در نتیجه توحید در فضای زندگی انسان تحقق پیدا می‌نماید که منتج به وعده الهی یا همان حیات طیبه می‌گردد.

واژگان کلیدی: خانه طیب، الگوی خانه طیب، رویکرد شبکه‌ای، آیات و روایات.



## ۱. مقدمه

جهانی شدن و به دنبال آن شبکه‌ای شدن تمام جوامع در ابعاد گوناگون همچون فرهنگی، اقتصادی، و امنیتی، آثاری مانند اقتصاد جهانی، انقلاب ارتباطات، مسائل زیست محیطی، احیای فرهنگ‌های محلی، علم و فناوری، تحول در سطح زندگی روزمره و هویت‌های فردی را در بر دارد که به طور معمول بر زندگی انسان‌ها در قرن اخیر تأثیر گذاشته است (کاستلز، ۱۳۸۰، ۶۵) متأسفانه در ایران نیز صنعتی شدن از یک سو و عدم تدبیر مسئولین برای مدیریت مهاجرت بی رویه به شهرها و تقاضای حداکثری و بی وقفه از سوی دیگر، نابسامانی‌هایی را در حوزه مسکن پدید آورده است. کیفیت طراحی خانه‌ها تا دهه‌ی اول قرن چهاردهم شمسی تقریباً مشابه بود و معمار سنتی هنگام فضاسازی ارزش زیادی برای اعتقادات مذهبی افراد قائل بود و آن‌ها را همسان با نیازهای فیزیکی مسکن می‌دانست. در پایان دهه اول قرن چهاردهم شمسی تعدادی از معماران تحصیل کرده در غرب تغییرات عمده‌ای در کالبد مسکن دادند و باورهای مذهبی افراد را نادیده گرفتند (اخوت، ۱۳۹۴، ۱۹۳). پس از دوران دفاع مقدس و تغییر رویکردها در بخش‌های مختلف اقتصادی و فرهنگی، سبب شد عادات زندگی مردم و به دنبال آن معماری مسکن نیز تغییر کند. فضاها نه بر اساس نیاز ساکنان، بلکه بر اساس امکانات مالی شکل گرفت. در حال حاضر ساخت مسکن اسلامی مطابق با نیازهای انسان مسلمان با استفاده از ویژگی‌هایی که در دو منبع اصلی یعنی قرآن و روایات ذکر شده است و از آن با نام خانه طیب یاد شده است، ضروری به نظر می‌رسد. بی شک این واژه در برگیرنده کلیه اصول معنایی و فنی در ارتباط با طراحی خانه مطابق با اصول اسلام می‌باشد. لازم است برای جبران رویه معیوب قبل معماران در طراحی یک خانه، قواعد طراحی فضا در خانه طیب را به عنوان مدلی کارآمد رعایت کنند.

برای تولید الگوی خانه طیب توجه عمیق به منابع و تبیین یک مدل معرفتی و روشی کارآمد از بطن آیات و روایات بسیار اهمیت خواهد داشت. در این صورت است که خانه به طور خاص، نمادی از خود انسان و تجلی‌گاه سنن فرهنگی یک جامعه اسلامی نیز تلقی خواهد شد. یکی از روش‌هایی که می‌تواند بسیار به

این هدف کمک کند نگاه شبکه‌ای به مفاهیم و اصول قرآنی و روایی مسکن می‌باشد. اگر این امر محقق شود، ما شاهد ظهور مفهوم کلی اصول اسلامی در طراحی خانه طیب خواهیم بود. در این پژوهش، با استفاده از رویکرد شبکه‌ای، به مفاهیم قرآنی و روایی مسکن پرداخته شده است و راهکارهایی ارائه شده است که بی‌شک نیاز دارد تحقیقات کامل‌تری در این زمینه صورت پذیرد. علی‌رغم پژوهش‌های گسترده حوزه مسکن اسلامی همواره مشاهده می‌شود که انسجام مفاهیم در آن‌ها رعایت نشده است. به عبارتی هر پژوهش به یک یا چند مفهوم اشاره نموده است (اخوت، ۱۳۹۴، ۱۹۱؛ بمانیان، ۱۳۹۲، ۸۹؛ ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸، ۳۳؛ کبیری سامانی، ۱۳۹۵، ۶۱). همچنین، بسیاری از این متون دارای مشکلاتی در مورد منابع و ارجاعات احادیث هستند. در این پژوهش سعی شده است تا هر کدام از آیات و روایات با ارجاع به منابع معتبر، جمع‌آوری شود. بر این اساس مجموعه‌ای از کتب و مقالات علمی پژوهشی از نشریات معتبر مورد بررسی قرار گرفته و با تکیه بر آیات و روایات موجود در سایت‌های «جامع الاحادیث» و کتابخانه «مدرسه فقهات» و غیره، طبقه بندی منسجم و متمرکز صورت گرفته است تا بتوان با رویکرد سیستمی به استخراج مفاهیم اصلی پرداخته و متناسب با نیازهای فطری، روانی و جسمانی انسان در فضای یک خانه، مفاهیم اولویت‌بندی شوند. به عبارتی چارچوب نظری در این تحقیق، بررسی اصول مختلف مربوط به کیفیت محیط‌های مسکونی نسبت با نیازهای سه گانه فطری، روانی و جسمانی انسان می‌باشد. هدف‌گذاری و سیستمی کردن این معیارها می‌تواند مسیر مناسبی را برای رسیدن به مطلوبیت در مسکن معاصر در عین هماهنگی با ارزش‌های خانواده ایرانی ارائه دهند و امکان زندگی سالم را در مسکنی سالم مهیا سازند. همسویی بین اصول، متناسب با زمان و ارتباط متقابل آن‌ها در یک رابطه طولی، وحدتی را پدید می‌آورد که معماری خانه به فطرت نزدیک گشته و نیازهای انسان را با هدف خلقت او هماهنگ نماید.

## ۲. روش تحقیق

در گام اول، به صورت توصیفی به جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفته است. در گام دوم، در راستای کدگذاری‌های لازم و با تکیه

موردی: سه مورد از خانه‌های ایرانی-اسلامی» با رجوع به قرآن و احادیث، تجلی اصل «لاضرر و لاضرار» به عنوان مهم‌ترین اصل حقوق شهروندی، بر پایه عدل در معماری مسکونی، بررسی شده است (بمانیان ۱۳۹۲، ۸۹). در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی مؤلفه‌های ارزشی معماری مسکن مطلوب بر اساس نظام معرفتی اسلام؛ نمونه موردی: خانه‌های معاصر ارومیه»، نویسندگان تلاش کردند که اصول طراحی معماری مسکن مطلوب در راستای مؤلفه‌های ارزشی لازمان و لامکان اسلامی را به دست آورند (تمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸: ۳۳). حمزه نژاد و صدریان (۱۳۹۳، ۵۸) در مقاله‌ای با عنوان «اصول طراحی خانه از منظر اسلامی و الگوهای کاربردی معاصر»، اصول اولیه و راهکارهای پیشنهادی طراحی به منظور ارتقاء شرایط اسکان با استفاده از قرآن کریم و احادیث معتبر، ارائه کرده‌اند. همچنین پاره‌ای از نظریات و بناهای مسکونی معاصر بر مبنای این اصول، ارزیابی شده و مهمترین اصول طراحی خانه در دو دسته اصول سلبی و ایجابی از منابع شریعت استخراج شده است (حمزه نژاد، ۱۳۹۳: ۵۸). در مقاله‌ای با عنوان «بازشناسی معنی خانه در قرآن، رهیافتی در جهت تبیین مبانی نظری خانه» که در حوزه تحقیقات کیفی قرار دارد، نویسندگان از تفسیر قرآن به روش تفسیر آیه به آیه بهره گرفته‌اند و در کلمات و معانی استخراج شده در روش تأویلی و هرمنوتیک، از واژگان قرآنی استفاده کرده‌اند (کبیری سامانی ۱۳۶۵، ۶۱). قربانی (۱۳۹۴) در کتاب «شاخص‌های معماری و شهرسازی اسلامی، خانه، مسجد، بازار، راه و آرامگاه» مجموعه‌ای از اصول، شاخص‌ها و مؤلفه‌های عملیاتی در زمینه معماری و شهرسازی اسلامی را براساس نگرش تمدنی و با شیوه اجتهادی تشیع، از متون معتبر دینی استخراج و تنظیم کرده است. وی هم‌چنین مبانی و ساز و کاری را در دهلیز همین مجموعه تعریف و اجرا می‌کند (قربانی ۱۳۹۴، ۲۵). آصفی و ایمانی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «باز تعریف الگوهای طراحی مسکن مطلوب ایرانی-اسلامی معاصر با ارزیابی کیفی خانه‌های سنتی» سعی کردند که راهکارهایی مؤثر برای افزایش کیفیت مسکن معاصر به دست آورند. در مقاله «بازشناسی اصول پنج گانه استاد پیرنیا در معماری خانه‌های سنتی ایران و تحلیل آن با استناد به منابع اعتقادی اسلامی؛ مطالعه موردی: خانه‌های شهر یزد»، نویسندگان اصول پنج گانه

بر چهارچوب نظری پژوهش (رویکرد سامانه‌ای) و ارائه مدل تحلیلی، اصول و معیارهای طراحی معماری شناسایی شدند. بر اساس تجلی آموزه‌های قرآن، با مراجعه به متون دینی (قرآن و احادیث) و با رویکرد تحلیل محتوا، کلمات و مفاهیم ذکر شده در متون، استخراج و دسته بندی و با تکیه بر رویکرد سیستمی و سه ساحت انسانی که جسم و روان و فطرت می‌باشد، هر کدام با کدگذاری طبقه‌بندی شده است. درگام سوم، راهکارهای معماری با توجه به برداشت‌هایی که از مقالات و کتب کسب شده، تبیین شده است. درگام چهارم، کدها و معیارها و زیرمعیارها بر اساس نیازهای جسمانی، روانی و فطری اولویت‌بندی شدند و در نهایت دو مفهوم کلان حب ذات و گرایش به خلاقیت شکل گرفت که از بطن آن به وحدانیت و کلمه جلاله الله (توحید) می‌رسند.

### ۳. پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت مسکن در اسلام، توجه به اصول طراحی و تطابق آن با شرایط جهان امروز در بعد اجتماعی، فرهنگی و رفتاری ضروری است. این اصول، از قرآن کریم و احادیث ذکر شده در منابع معتبری مثل نهج البلاغه، بهارالانوار، اصول کافی و میزان الحکمه و کتاب‌های مرتبط دیگر، از طریق سایت‌های «جامع الاحادیث» و کتابخانه «مدرسه فقاقت» و غیره قابل دسترسی و پژوهش می‌باشد.

در ارتباط نزدیک با موضوع این تحقیق، کتاب‌ها و مقالات محدودی را می‌توان یافت. از جمله مقاله با عنوان «بررسی چگونگی تجلی آموزه‌های اسلامی در کالبد مسکن؛ نمونه موردی: خانه سنتی در اقلیم گرم و خشک ایران» است که نقش آموزه‌های اسلامی را در چگونگی شکل‌گیری محیط مسکونی مورد تحلیل قرار داده و با مطالعه آیات قرآن و احادیث معتبر، چگونگی تأثیر این عوامل و تجلی آن در نمونه‌های موردی، مورد بررسی قرار گرفته‌اند (امین پور ۱۳۹۶، ۴۴۵). هانیه اخوت (۱۳۹۴، ۱۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش آیات قرآن و احادیث شیعه در شکل‌گیری کالبد مسکن سنتی»؛ فرضیه‌ی الگوهای هویت شیعی درباره مسکن و محل زندگی را بر اساس آیات و روایات معصومان بیان کرده است. در مقاله دیگری با عنوان «تأثیر اصول فقهی مرتبط با حقوق شهروندی بر پایه عدل در طراحی مسکن (نمونه

مناسب با ظهور کلام الهی قبل از آنکه کلام الهی را به نمایش بگذارد، باید صلاحیت و قابلیت و اهلیت پذیرش کلام الهی را داشته باشد (نقی زاده ۱۳۹۶، ۱۰).

واژه «سیستم» (شبکه) یعنی مجموعه‌ای متشکل از عوامل گوناگون که روی یکدیگر به طور دینامیکی اثر می‌گذارند و برای به انجام رساندن کار و یا دست یافتن به هدف خاصی سازمان یافته‌اند (بیشون و دوروسنی ۱۳۷۰، ۴۰) و شامل اجزای پراکنده‌ای است که در ارتباط با یکدیگر تعامل کرده و خروجی ارائه می‌دهند و با توجه به اینکه سیستم‌ها باید خروجی داشته باشند بر اساس آن خروجی باید آرایش اجزا داشته باشد (اشرافی ۱۳۹۴، ۹۱). سیستم مجموعه‌ای است مرکب از گروهی از اشیا و روابط بین آن اشیا که توسط ویژگی‌هایی معین، باهم وابسته یا مرتبط می‌شوند و این اجزا با محیطشان یک کل را تشکیل می‌دهند (هال و فاگن ۱۳۷۵). سیستم‌ها از لحاظ نوع اجزا به ۳ گروه فیزیکی، ذهنی و فطری قابل تقسیم هستند (اشرافی ۱۳۹۵، ۱۰۲).

#### ۵. یافته‌ها

ادیان، اندیشه‌ها و مکاتب فکری، مفاهیم و راه حل‌های مختلفی جهت تبیین مسئله سکونت بیان داشته‌اند. اسلام نیز به عنوان آخرین دین آسمانی، به این موضوع توجه ویژه‌ای داشته است. بررسی‌های تاریخی نشان می‌دهد، مسلمانان در امر خانه‌سازی بر اساس مضامین شرعی، اهتمام ویژه‌ای داشته‌اند (هشام ۱۳۸۷، ۱۲) و مکتب اسلام که همواره مدعی است نسخه‌ای برای سعادت بشر ارائه می‌دهد که در همه زمان‌ها و مکان‌ها، جامع و کامل است، مسلماً مستلزم پویایی و پاسخگویی به نیاز انسان در شرایط گوناگون می‌باشد. از آنجایی که دین اسلام می‌تواند برای فعالیت‌های علمی چارچوب خاصی را در نظر بگیرد و آن‌ها را جهت‌دهی کند، پس قادر خواهد بود به عنوان یک کل منسجم، اصول و روش‌های خاصی را ارائه نماید که آن را می‌توان به یک سامانه تبدیل کرد.

مسکن اسلامی از منظر منابع قرآنی، فضایی قدسی و مکان ظهور جلوه‌های الهی است. بر این اساس، خانه‌ی آرمانی مسلمین، جایی است که حضور فیزیکی و معنوی آن، بشریت را به سعادت رهنمون سازد (وثیق و همکاران

استاد پیرنیا (پرهیز از بیهودگی، درونگرایی، مردم‌واری، نیرش و خودبسندگی) را در معماری خانه استخراج کرده و سپس با مراجعه به آیات قرآن و روایات و احادیث موجود، سعی در ریشه‌یابی آن‌ها در بطن مبانی اسلامی کرده‌اند (پیوسته گر ۱۳۹۶، ۵۱). رئیسی (۱۳۹۷) در کتاب «معماری و شهرسازی مطابق با سبک زندگی اسلام» بیان می‌کند که اگر معماری و شهرسازی با آموزه‌های اسلامی و متون معتبر دینی هم‌سو باشد و یا حداقل با آن‌ها تعارض نداشته باشد می‌توان آن را به اسلام منتسب نمود. در پژوهش‌های لاتین نیز در ارتباط با ارزیابی کیفیت مسکن پژوهش‌هایی انجام گرفته است. از آن جمله می‌توان به مؤلفه‌های فرهنگی در بحث مسکن مطلوب که به چگونگی تأثیر ساختار خانواده، نحوه خلوت‌گزینی، نوع آداب و رسوم در تأمین شرایط مسکن خوب از نگاه مردم پرداخته است اشاره کرد (هیپ<sup>۱</sup> ۲۰۱۰). هم‌چنین گیمنز<sup>۲</sup> (۲۰۲۳) در تحقیقی به بررسی تولید و ارزش در طراحی مسکن سنتی می‌پردازد تا بفهمد که چگونه به نیازهای مشتری بر اساس شرایط مختلف رضایت پاسخ می‌دهد چرا که برای تیم‌هایی که سعی در طراحی کارآمد دارند، داشتن ابزاری برای ارزیابی و اندازه‌گیری ارزش در حین طراحی مهم است (گیمنز ۲۰۰۳).

#### ۴. اصطلاحات

واژه «الگو» در لغت‌نامه دهخدا روبر، مدل، سرمشق، اسوه و نمونه معنی شده است. مدل یا یک سلسله قوانین است که با استفاده از آن می‌توان هر چیزی یا قسمتی از یک چیز را تولید نمود. تولید هر چیزی است که با تکرار عجین و سرشته شده باشد.

واژه «طیب» در زبان عربی به معنی چیزی است که «لطیف، خوشبو، خوش‌بویی، خوشا، خوشایند، خوش‌طعم» است. واژه طیب در قرآن ذکر شده است. واژه طیب در متون دینی، بارها به عنوان وصفی از خواص خداوند و جایگاه‌های بسیاری از موجودات مطرح شده است. به معنای پاک، خالص و هر چیزی که انسان از دریافتش احساس خوشی و راحتی و عدم کراهت بکند است. خانه طیب در قرآن کریم و روایات اسلامی، به معنای خانه‌ای پاک و پر برکت و خوشبو استفاده می‌شود. هم‌چنین در متون دینی، مفهوم خانه طیب به دنبال داشتن یک محیط پاک و پر برکت برای زندگی و سکونت است. فضای

مفاهیم جسمانی اولویت داشته و نیازهای جسمانی در نهایت به واسطه عقلانیت فطری تأمین خواهد شد.<sup>۳</sup> لازم به ذکر است که برای بررسی نیازهای سه گانه، نیاز به رویکرد و روش سامانه‌ای یا سیستمی داریم و از آن‌جا که تجزیه کردن و نگاه خرد نوعی آشفتگی را به وجود می‌آورد که امکان معرفت به پدیده‌ها و کسب حقیقت را مشکل خواهد نمود، بنابراین نگرش سیستمی می‌تواند در نیل به اهداف مورد نظر تا حد زیادی مفید باشد (رضاییان ۱۰، ۱۳۷۵). نگرش سیستمی به عنوان یک نگرش توحیدی و کل‌گرا در مقابل نگرش اتمیسم انواع اجزا و کارکرد آن، معماری و شهرسازی را به عنوان یک سیستم عینی ذهنی و فطری معرفی می‌کند که بررسی کارآمد هر یک از اجزاء آن، منوط به بررسی ارتباط آن جزء با اجزا دیگر است آنچه در سیستم مهم است یک کل است و اجزاء پراکنده که در این کل ساختار پیدا می‌کند. اجزاء یک رابطه معنادار باهم دارند. در یک کل، وقتی اجزای سیستم باهم رابطه معنادار داشته باشند، این رابطه سیستم را به وجود می‌آورد. در واقع یک سیستم مجموعه‌ای از اجزاء است که باهم، برای برآوردن یک هدف یا مقصود، درکنش متقابل می‌باشند. چنانچه این اجزاء باهم رابطه معناداری داشته باشند، ساختار ایجاد می‌گردد (پیازده<sup>۴</sup> ۱۹۷۱).

با توجه به موارد بیان شده و چارچوب نظری پژوهش حاضر، علاوه بر اصول دیده شده در پیشینه تحقیق، قواعد و اصول دیگری در تحقق فضای خانه طیب وجود دارد که در دیگر پژوهش‌ها از آن‌ها غفلت شده است. بر این اساس کلیه اصول جمع‌آوری شده طراحی برای خانه طیب با تکیه بر آیات قرآن و احادیث در جدول ۱ قرار داده می‌شود و طبق نیازهای انسان در سه حوزه مفاهیم جسمی، روانی و فطری دسته‌بندی می‌شوند و در ستون موضوعات جایگذاری شده و آیات و روایات به فراخور نزدیکی برای هر موضوع ذکر شده است.

راهکارهای پیشنهادی برای طراحی خانه طیب شامل اجماع نظرات محققانی است که در زمینه خانه طیب و مسکن اسلامی تحقیق کرده‌اند و در جدول ۲ ذکر شده است.

۱۳۸۸، ۹۵). در قرآن، واژه مسکن با صفاتی چون طیب و صدق به مفهوم مکان شایسته، همراه شده است (همان) که این خود بیانگر لزوم تطبیق مسکن با زمینه خود و توجه بر تمامی عوامل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، معنوی و ... در اطراف خود می‌باشد. در سوره نحل آیه ۸۰ «خانه به عنوان یکی از نعمت‌های الهی نامیده شده است» در سوره توبه آیه ۴۰، آن را ابزاری برای سنجش میزان ایمان و امتحان مؤمنین قلمداد کرده است. در سوره توبه، آیه ۲۴، مسلمانان را به منظور عبرت گرفتن از خانه‌های اقوام گذشتگانی که مورد عذاب واقع شده‌اند، تذکر می‌دهد. ذکر این موارد در قرآن، نشانگر اهمیت بحث خانه برای انسان از نظر اسلام است. از این رو، تعیین و تدوین صفات کیفی در طراحی مسکن می‌بایست به طور ویژه‌ای انجام گردد؛ چرا که شادی و لذت زندگی و امنیت حقیقی مسکن در سایه ایمن بودن دل و روح انسان از اضطراب‌ها و دغدغه‌های روزمره به دست می‌آید (ثمین شریفی میاوقی ۳۵، ۱۳۹۸). مهم‌ترین مسئله‌ای که معماران و شهرسازان باید به آن‌ها پردازند خود انسان و ساحت‌های وجودی‌اش است، انسان متشکل از سه ساحت وجودی «روح، نفس و جسم» است. هر یک از این ساحت‌های حیات ویژگی‌ها، نیازها، رشد، تعالی و کمال خود را دارند که در همه برنامه‌های مربوط به انسان و از جمله در شهر و محیط زندگی وی باید به طور متناسب و توأمان ملاک عمل و مورد توجه جدی قرار گیرند. سه ساحت اصلی برای حیات انسان شامل: ۱. ساحت فیزیولوژیکی، ۲. ساحت نفسانی، ۳. ساحت روحانی (نقی زاده ۱۳۹۱، ۳۰). علامه طباطبایی (۱۳۷۴، ۳۷۲) سه ساحت انسانی را در رابطه با زیباشناسی این‌گونه بیان می‌کند: «حُسن یا زیبایی عبارت است از هر چیزی که بهجت آور و انسان به سوی آن رغبت کند؛ و این حالت سه قسم است: ۱. چیزی مستحسن از جهت عقل باشد، یعنی عقل آن را نیکو بداند؛ ۲. از نظر هوای نفس نیکو باشد؛ ۳. از نظر حسّی زیبا و نیکو باشد». وی بر مبنای این سه ساحت از حیات، نیازهای انسان را تحت سه مقوله‌ی نیازهای مادی (خوراک، پوشاک مسکن، ...)، نیازهای نفسانی (میل به، آزادی حُبّ ذات جلب منفعت و ...) و نیازهای روحانی (ارتباط با مبدأ هستی و جنبه‌های معنوی و مرتبط با ماوراءالطبیعه) تقسیم بندی می‌کند.

«قابل توجه است که مفاهیم معنوی همواره نسبت به

## جدول ۱. نیازهای انسان در طراحی خانه بر اساس سه گانه مفاهیم جسمی، روانی و فطری دسته بندی و آیات و روایات مرتبط ذکر شده است

ساحت	موضوع	آیات و روایات (به دلیل حجم بالای مطالب در اینجا کلمات کلیدی جملات بیان شده است)
فطری	امان	بقره ۱۲۶: محل امن و آسایش
	برکت	زخرف ۲۴: مؤمنون ۲۹: امام حسن (ورام ۱۳۶۹، ج. ۱: ۱۴۴): امام حسین (محدث نوری ۱۴۰۹، ج. ۳: ۴۶۷): امام علی (نهج البلاغه، خطبه ۱۱۴): پیامبر اکرم (متقی ۱۴۱۹، ج. ۱۶: ح ۴۴۴۲۵): امام صادق (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۲: ۴۹۹، ج. ۱): پیامبر اکرم (مجلسی، ج. ۷۹: ۱۲۵): پیامبر اکرم (متقی ۲۰۱۱، ج. ۵۴۴۰): امام علی (طبرسی ۱۳۷۰، ۱۲۵)
	حب خدا-تعلق به خدا	نور ۳۵: آل عمران ۱۰۳: مائده ۲: انبیاء ۱۳: ابراهیم ۷: زمر ۳: فاطر ۱۲: انفطار ۷
	حب خود	حدید ۲۳
	ساخت-خلاقیت	بقره ۱۲۷
	تعادل-وحدت هندسی	مؤمنون ۵۲
	میل به زیبایی	اعراف ۳۲: سجده ۷: امام صادق (مفضل بن عمر ۱۳۷۷، ۴۶)
	عدالت	مائده ۸
	آسایش	شعراء ۱۴۹: نحل ۸۰: اعراف ۷۴
	امنیت	ابراهیم ۳۷: یونس ۲۵: سبا ۱۸: نمل ۸۸: اعراف ۷۴: امام سجاد (صحیفه سجاده، ۳۳۴): امام صادق (ابن شعبه ۱۳۸۲، ۲۲۰)
روانی	قناعت کردن	غافر ۴۳: امام علی (نهج البلاغه، حکمت ۳۷۱)
	پرهیز از تفاخر	کهف ۳۴: قصص ۵۸: نساء ۳۶: امام صادق (مجلسی ۱۳۸۸، ج. ۷۳: ۱۵۰): امام علی (نهج البلاغه، خطبه ۲۰۹)
	تجلی روانی طبیعت در مسکن	توبه ۷۲: نمل ۶۰: بقره ۳۵: مرسلات ۴۱-۴۲-۴۳-۴۴: حج ۶۳: اعراف ۵۷: امام علی (نهج البلاغه، حکمت ۴۰۰): پیامبر (شیخ الصدوق ۱۳۸۱، ۱۹۹): پیامبر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۵۸: ۴۲): امام کاظم (ابن بابویه ۱۳۶۲، ۹۲)
	هندسه و تناسبات	اعلی ۳-۱: طلاق ۳: نازعات ۲۸: حجر ۱۹ و ۲
	تهذیب (تزئینات)	اعلی ۱۴: سبا ۱۳: قصص ۳۳
	شکرگذاری	یونس ۶۷: احزاب ۳: ذاریات ۳۶: حج ۲۶: قریش ۲-۳
	رعایت اصول امنیت حسنی	نحل ۸۰: حجر ۸۲: پیامبر اکرم (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۵۰: ۵۰۰): پیامبر اکرم (شیخ صدوق، ۴۰۴): پیامبر (ابن ابی جمهور ۱۴۰۳، ج. ۱: ۱۴۲): امام صادق (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۵۳۰): امام صادق (مجلسی ۱۴۲۴، ۲۳۳)
	رعایت بهداشت	مائده ۱۰۰: امام علی (مجلسی ۱۴۰۶، ج. ۷: ۶۷۱): امام رضا (نوری ۱۴۲۹، ج. ۴: ۳): امام علی (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۱۵: ۳۴۷): پیامبر (ابن بابویه ۱۴۰۶، ج. ۴: ۵): ح ۴۹۶۸: امام علی (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۵: ۳۲۲): ح ۶۶۷۴: پیامبر اکرم (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۵: ۵۷۱): ح ۴: پیامبر اکرم (مجلسی ۱۳۸۶، ج. ۸: ۱۸۸): پیامبر (راوندی کاشانی ۱۳۷۶، ۱۹۲): امام باقر (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۳: ۳۹۳)
	بهداشت	امام علی (مجلسی ۱۴۰۶، ج. ۱: ۱۱۵): پیامبر اکرم (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۱۲: ۱۰۹): پیامبر اکرم (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۱: ۷۷): امام صادق (صدوق ۱۴۱۳، ج. ۱۱۳ و ۱۱۴): امام صادق (الحلی ۱۴۲۲، ج. ۱: ۶۷): امام صادق (صدوق ۱۴۱۳، ج. ۱: ۱۱۴): امام صادق (صدوق ۱۴۱۳، ج. ۱: ۱۱): پیامبر اکرم (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۷: ۱۹۱): امام حسین (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۲: ۲۵)
	اسراف	اعراف ۳۱: پیامبر (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۵: ۳۳۸)
جسمانی	توجه به فانی بودن دنیا	توبه ۲۴: زخرف ۳۳: شعرا ۱۲۹: امام الکاظم (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۸: ۳۱۳ ح ۱)
	نعمات (مصلح در دسترس)	نحل ۸۰: پیامبر اکرم (ابن شعبه ۱۳۸۲، ج. ۲: ۵۶)
	حریم فضایی	نور ۲۸: حجرات ۱۲: ذاریات ۲۴ تا ۲۶: نور ۲۸-۲۷: بقره ۱۸۹: احزاب ۳۳: امام باقر (حمیری ۱۴۱۳، ج. ۶۹، ح ۲۲۲): امام صادق (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۴۷): پیامبر اکرم (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۳: ۳۳۸): امام صادق (مفضل ۱۳۷۷، ۸۳)
	عدم اسراف-حیا	احزاب ۵۳: امام صادق (ابن بابویه ۱۴۰۶، ج. ۳: ۲۵۲ ح ۳۹۱): امام صادق (صدوق ۱۴۱۳، ج. ۱۳: ۴)
	تفریح و بازی	امام صادق (ع) (کشتی بگیرد) (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۱۰۳: ۱۸۹): پیامبر (ص) (شادی سرا) (پابنده ۱۳۸۲، ج. ۸۶۴ ح ۸۶۴): یوسف ۱۲ (بازی)
	پرهیز از ارتفاع بلند	امام صادق (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۳: ۵۶۶): امام باقر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۳: ۱۵۱): امام صادق (ابن بابویه ۱۳۶۲، ج. ۲: ۱۱۷): شعرا ۱۲۸
	روابط اجتماعی همجواری	نساء ۳۶: بقره ۸۴: آل عمران ۲۰۰: پیامبر (متقی ۱۴۱۹، ج. ۲۴۸۹۲)
	روابط خانواده و مهمانداری	نور ۶۱: نوح ۲۴: بقره ۲۳۳: نساء ۳۶: پیامبر (شعیری ۱۴۱۳، ج. ۳۷۸): امام صادق (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۴: ۳۸۹): امام باقر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۲: ۱۴۴): پیامبر (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۲۸۵): امام صادق (حر عاملی ۱۴۱۴، ج. ۷: ۲۲)
	نگهداری حیوانات	امام باقر (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۳: ۳۹۳): امام صادق (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۴۵۶ ح ۵): امام باقر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۳: ۱۵۱)
	نگهداری گیاهان	سبا ۱۵: امام صادق (سبزی) (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۲۰: ۲۰)
ذکر-جایگاه پرستش	حدود-اندازه-قدر	عبس ۱۹: قمر ۱۲: قمر ۴۹: امام صادق (مفضل بن عمر ۱۳۷۷، ج. ۴۶): امام باقر (برقی ۱۳۷۱، ج. ۲: ۴۵۱ ح ۲۵۵۵): امام باقر (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۱: ۱۵۷): امام علی (طبرسی ۱۳۷۰، ۱۲۵): پیامبر اکرم (برقی ۱۳۷۱، ج. ۲: ۶۱۰): امام رضا (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۲: ۵۲۶ ح ۲): پیامبر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۴: ۴۶): امام علی (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۵۲۶): پیامبر اکرم (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۶: ۵۲۶): امام علی (نهج البلاغه، نامه ۶۹ بند ۹):
	مکانیابی	کهف ۱۷: مؤمنون ۵۰: یونس ۸۷: انعام ۱۳۳: طه ۷۵: محمد ۳۳: ملک ۳ و ۴
	اعتدال فضایی و تنوع	اعراف ۳۳: انعام ۱۲۶: پیامبر (مجلسی ۱۳۶۰، ج. ۷۳: ۲۰۵)
	ذکر-جایگاه پرستش	اعراف ۷۴: رعد ۲۸: اعراف ۲۹: شمس ۷: امام صادق (کلینی ۱۳۷۸، ج. ۲: ۴۹۹ ح ۱): پیامبر (متقی ۱۴۱۹، ج. ۳۳۳۰): امام علی (نهج البلاغه، نامه ۶۹): پیامبر (متقی ۱۴۱۹، ج. ۱۹۲۳): امام صادق (طبرسی ۱۴۱۵، ج. ۲: ۸۱۶): امام صادق (شیخ صدوق ۱۴۰۶، ج. ۱: ۱۸۱)

جدول ۲: راهکارهای پیشنهادی برای طراحی خانه طیب

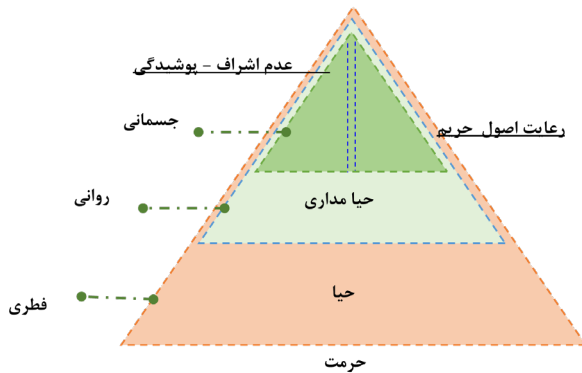
موضوع	راهکارهای پیشنهادی
حرمت	پیش ورودی برای درب اصلی خانه (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). خلوت مناسب و محیطی امن در خانه برای زنان (اخوت، ۱۳۹۴). تعبیه محل پوشیدن کفش در ورودی (قربانی، ۱۳۹۴). رعایت حریم (بمانیان، ۱۳۹۲). جداسازی فضای عمومی از خصوصی (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). جداسازی عمیق فضاهای داخلی از فضاهای خارجی و مفصل‌بندی‌های متعدد (امین پور، ۱۳۹۶). فضای حائل مانند راهرو در حد فاصل اتاق و حیاط (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶). اتاق‌های تودرتو و دهلیز (قربانی، ۱۳۹۴). عدم قرار دادن درب‌های ورودی در مقابل هم‌دیگر، ارتفاع پنجره‌های مجاور گذر، تراس بدون اشراف دیداری (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). ایجاد هشتی و دالان‌های پر پیچ (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶)
خودبستگی	جلوگیری از اتلاف انرژی (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). پرهیز از ساختن بیش از نیاز خانواده (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶). ساختن فضاها در اندازه‌های مورد نیاز (حمزه نژاد، ۱۳۹۳)
سلامت	قرارگرفتن مستراح در مخفی‌ترین نقطه بنا، رو و پشت به قبله نبودن، عدم اشتراک مستراح و حمام، چهاراتاقی بودن حمام با کاربری و کارکردهای تعریف شده، نساختن سکوی قابل تکیه دادن در اتاق چهارم حمام، تفکیک بنایی روشویی از حمام، پشت به قبله بودن کاسه روشویی. آشپزخانه در قسمتی که بوی آشپزی مستهکک شود و دارای تهویه مناسب (قربانی، ۱۳۹۴).
آسایش	آسایش اقلیمی (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). ایجاد فضاهای چهار فصل (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶). خانه (مکان نزول) قلب و وجود انسان است. (کبیری سامانی، ۱۳۹۵). وسعت به اندازه برای آرامش روانی (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). فضای دلپاز (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶).
امن	امنیت کالبدی (محافظت از ورود افراد بیگانه) و امنیت سازه‌ای (انتخاب مصالح مناسب) (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). دوری از آسیب‌های آتش، ایجاد فضیل (جان پناه) (قربانی، ۱۳۹۴)
حب الهی	ذکر قلبی و زبانی، ذکر همچون مکانی است که روح در آن آرامش و استقرار می‌یابد (کبیری سامانی، ۱۳۹۵). نبودن باز شو در سمت قبله نساختن و عدم تعریف اجزای فضایی مربوط به آتش در سمت قبله (قربانی، ۱۳۹۴)
عشق به انسان های دیگر (روابط اجتماعی)	پیشگیری از مزاحمت‌های بصری، صوتی، روانی و غیره؛ ایجاد همجواری مطلوب، ارتقا و بهبود روابط همسایگی و در نظر گرفتن فضای بیرونی برای برقراری ارتباط مناسب با مردم (امین پور، ۱۳۹۶). حفظ کرامت و ارزش های انسانی و احترام به حریم همسایگی و مجاورت‌ها و عابران بدون سلب استفاده همسایگان از نور و هوا و جلوگیری از سایه اندازی‌های مزاحم، به رسمیت شمردن حق افراد برای استفاده عمومی و یکسان از نعمت‌های الهی، (لاضرر و لاضرار)، تعادل و تناسب در کلیه امور، فضاهای عمومی و نیمه عمومی، استفاده از مصالح و اجزای بوم آورد و هماهنگی با همسایگی و استفاده بهینه از منابع طبیعی، عدم ایجاد مزاحمت صوتی و آلودگی (بمانیان، ۱۳۹۲). ایجاد مهمان‌خانه در نزدیکی درب ورودی و جدا از قسمت اعضای خانواده (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). ارتفاع مناسب در اجزاء (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). پرهیز از ساخت بنا با ارتفاع زیاد (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶)
عشق به محیط زیست	استفاده از منابع طبیعی نظیر نور آفتاب، هوا، آب، فضای سبز و غیره و خودداری از تزئینات، ارتباط بنا با زمین و آسمان، استمرار نمای مصالح از داخل بنا به خارج بنا، احترام به فطرت و ذات مصالح، حیاط‌های داخلی درخت کاری شده، رؤیت آسمان (امین پور، ۱۳۹۶). ارتباط آزاد و مستقل با طبیعت در فضای خصوصی خانه (اخوت، ۱۳۹۴). عناصر طبیعی در حیاط خانه (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). ساختن خانه درون باغ و ساختن باغ درون خانه (قربانی، ۱۳۹۴). بروز صورت‌های ملوکوتی و مثالی چهار عنصر در قالب‌های مختلف (کبیری سامانی، ۱۳۹۵). بر اساس نگاه ایرانیان به رنگ، بی‌رنگی نماد وحدانیت و تک رنگی نماد صمیمیت و گلستان رنگ‌ها را نشانی از عظمت الهی می‌دانند. دریافت هنرمندانه نور (اخوت، ۱۳۹۴). حداکثر نورگیری طبیعی (قربانی، ۱۳۹۴)
وحدت	مکان‌یابی متوازن و هماهنگ با عملکردهای پاسخگو به نیازها، فرم هندسی متعادل (امین پور، ۱۳۹۶). سلسله مراتب (اخوت، ۱۳۹۴). رده‌بندی فضایی (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). توازن و تناسب (امین پور، ۱۳۹۶). جهت‌گیری خانه به سمت قبله، پیمون و ایجاد تناسبات فضایی مردم‌وار (اخوت، ۱۳۹۴). هندسه در کیفیت و کمیت (کبیری سامانی، ۱۳۹۵). ساخت حیاط به عنوان مرکز بنا (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶).
زیبایی (حسن)	نمای ساده و تزئینات متعادل (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). عدم ایجاد مجسمه (قربانی، ۱۳۹۴). نفی تحمل (حمزه نژاد، ۱۳۹۳). سادگی نماهای خارجی، تزئین دیوارهای داخلی (پیوسته‌گر، ۱۳۹۶). عدم ارتفاع ظاهری (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). طبقه بالا بدون عدم برتری طلبی و عدم آرایش کردن ظاهری (ثمین شریفی میاوقی، ۱۳۹۸). ایجاد کنتراست به جا (امین پور، ۱۳۹۶). خانه یک اثر هنری با رعایت ضوابط و محل آرامش (اخوت، ۱۳۹۴)

## ۶. بحث

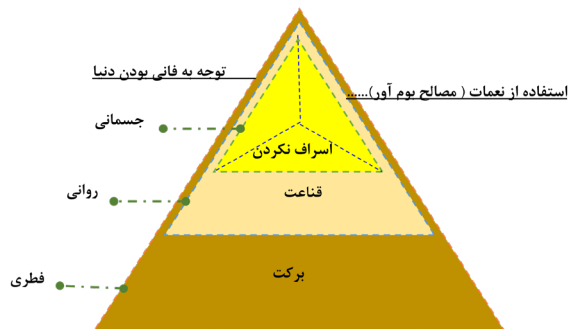
به خاطر همان ویژگی حب ذات است که وجودش با آن سرشته شده است که از این خصلت انسان سه خصلت حب بقا، لذت‌جویی و کمال‌خواهی نشأت می‌گیرد (سبحانی نیا، ۱۳۹۳، ۱۸۵). گرایش به خلاقیت و ابداع نیز به عنوان یک مفهوم فطری قابل توصیف است (مطهری، ۱۳۹۴) که بسیاری از نیازهای انسان در طراحی فضای خانه از این گرایش نشأت می‌گیرد. نیاز به حب می‌تواند حب‌های دیگری را ایجاد نماید،

با توجه به نیازهای فطری، روانی و جسمانی انسان در جدول ۱ همواره ملاحظه می‌شود که همه این نیازها با تکیه بر دو مفهوم کلان حب ذات و گرایش به خلاقیت عجین هستند. حب ذات، از جمله اصیل‌ترین گرایش‌های فطری موجودات به مفهوم عام و انسان به طور خاص است. انسان در زندگی خویش همواره به دنبال سعادت، منفعت و آسایش است و از درد و سختی و خسارت فرار می‌کند،



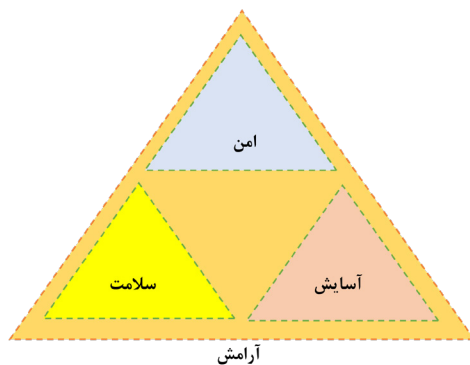


شکل ۳. حب ذات؛ زیر گروه حرمت در بعد جسمانی (رعایت اصول حریم فضایی، عدم اشراف-پوشیدگی)، بعد روانی (حیا مداری) و در بعد فطری (حیا)



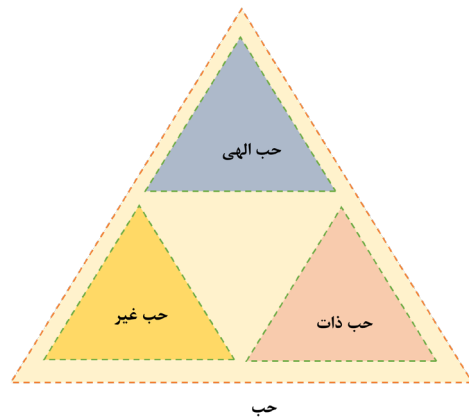
شکل ۴. حب ذات؛ زیر گروه خودبستگی در سه بعد جسمانی (استفاده از نعمات (مصلح بوم آور)، توجه به فانی بودن دنیا و اسراف نکردن)، روانی (قناعت) و فطری (برکت).

در ساحت حب ذات و زیر گروه آرامش، به زیر گروه‌های ۱. امن، ۲. آسایش و ۳. سلامت قابل تقسیم می‌باشد (شکل ۵). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی حرمت در (جدول ۲) ذکر شده است.

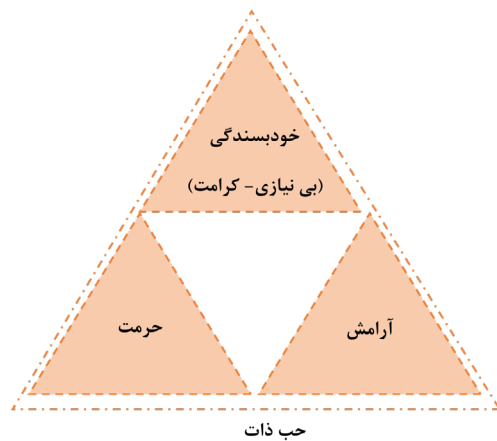


شکل ۵. آرامش در سه زیر گروه امن، آسایش و سلامت قابل تقسیم می‌باشد.

یعنی حب الهی، حب ذات و حب غیر را به همراه دارد (شکل ۱) و حب ذات در سه زیر گروه ۱. حرمت، ۲. آرامش و ۳. خودبستگی تقسیم شده است (شکل ۲).



شکل ۱. حب شامل حب الهی، حب ذات و حب غیر می‌باشد.

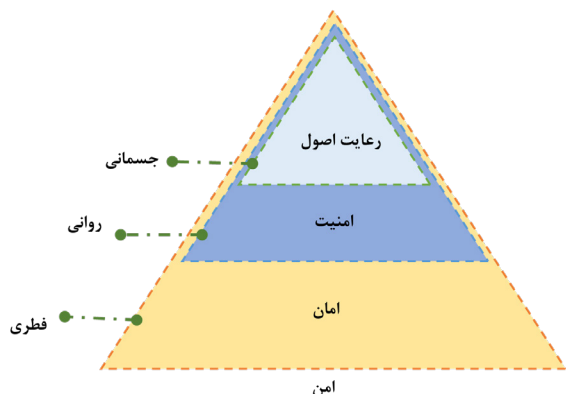


شکل ۲. حب ذات به سه زیر گروه ۱. آرامش، ۲. حرمت و ۳. خودبستگی تقسیم می‌شود.

در ساحت حب ذات و زیر گروه حرمت سه بعد جسمانی (شامل رعایت اصول حریم فضایی، عدم اشراف-پوشیدگی)، بعد روانی (حیا مداری) و بعد فطری (حیا) قابل بیان است (شکل ۳). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعد حرمت در (جدول ۲) ذکر شده است.

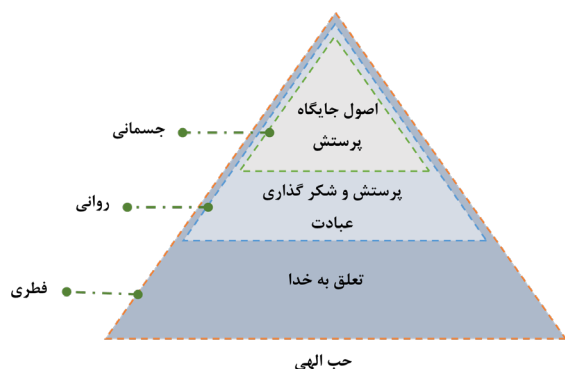
در ساحت حب ذات و زیر گروه خودبستگی؛ در سه بعد جسمانی (اسراف نکردن، توجه به فانی بودن دنیا و استفاده از نعمات)، بعد روانی (قناعت) و بعد فطری (برکت) قابل بیان است (شکل ۴). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی خودبستگی در (جدول ۲) ذکر شده است.





شکل ۸. امن در سه بعد جسمانی (رعایت اصول استحکام و ایمنی در بنا)، روانی (امنیت) و فطری (امان).

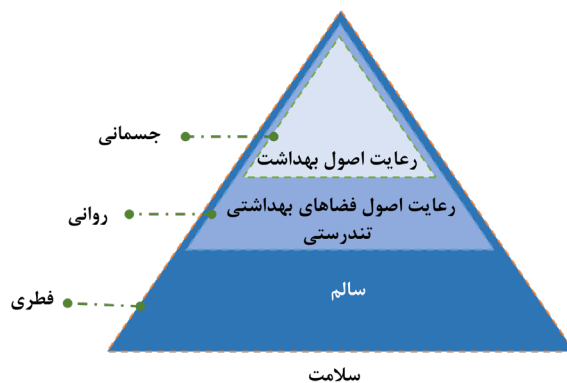
از مراتب دیگر حب، حب الهی است که در سه بعد جسمانی (اصول جایگاه پرستش)، روانی (پرستیدن عبادت) و فطری (احساس تعلق به خدا) دسته‌بندی می‌شود (شکل ۹). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی حب الهی در (جدول ۲) ذکر شده است.



شکل ۹. حب الهی در سه بعد جسمانی (اصول جایگاه پرستش)، روانی (پرستیدن عبادت) و فطری (احساس تعلق به خدا).

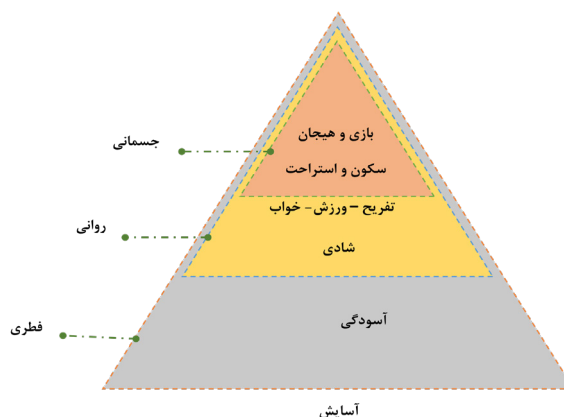
از مراتب دیگر حب، حب غیر است که شامل سه مرتبه ۱. عشق به برگزیدگان، ۲. عشق به انسان‌های دیگر، ۳. عشق به محیط زیست می‌شود (شکل ۱۰). در ساحت حب غیر، عشق به انسان‌های دیگر در سه بعد جسمانی (همسایگی و همجواری، روابط اجتماعی داخلی (خانوادگی و مهمانداری))، روانی (پرهیز از تفاخر) و فطری (عدالت) قابل تقسیم می‌باشد (شکل ۱۱). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی عشق به انسان‌های دیگر (روابط اجتماعی) در (جدول ۲) ذکر شده است.

در حب نفس و زیر گروه آرامش و زیر گروه سلامت سه بعد جسمانی (رعایت اصول بهداشت)، بعد روانی (تندرستی) و بعد فطری (سالم) قابل بیان است (شکل ۶). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی سلامت در (جدول ۲) ذکر شده است.



شکل ۶. سلامت در سه بعد جسمانی (رعایت اصول بهداشت)، روانی (تندرستی) و فطری (سالم).

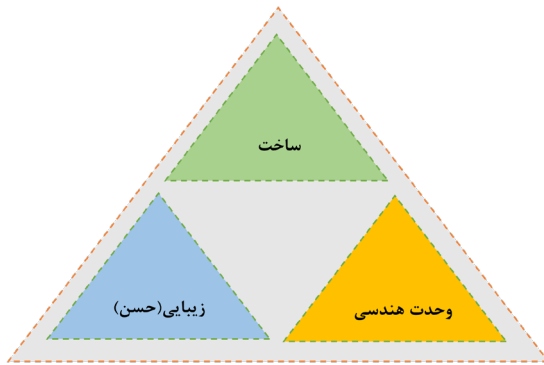
در ساحت حب ذات و زیر گروه آرامش و زیر گروه آسایش می‌توان ابعاد جسمانی (بازی و هیجان)، بعد روانی (شادی) و بعد فطری (آسودگی) را بیان کرد (شکل ۷). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی آسایش در (جدول ۲) ذکر شده است.



شکل ۷. آسایش در سه بعد جسمانی (بازی و هیجان - سکون و استراحت)، روانی (شادی) و فطری (آسودگی).

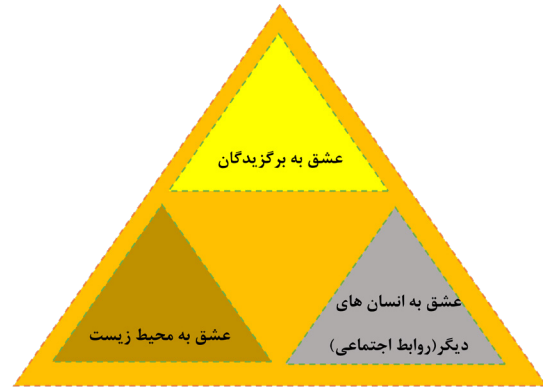
در ساحت حب ذات و زیر گروه آرامش و زیر گروه امن، بعد جسمانی (رعایت اصول استحکام و ایمنی در بنا)، بعد روانی (امنیت) و بعد فطری (امان) قابل بیان است (شکل ۸). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی امن در (جدول ۲) ذکر شده است.

نیاز به ابتکار و خلاقیت خود دارای مجموعه‌ای از ساخت، وحدت هندسی و زیبایی (حسن) می‌باشد که هر کدام در ابعاد جسمانی و روانی و فطری قابل بررسی می‌باشند (شکل ۱۳).



شکل ۱۳. نیاز به ابتکار و خلاقیت در سه زیر گروه: ۱. ساخت، ۲. وحدت هندسی و ۳. زیبایی (حسن) تقسیم می‌شود.

در ساحت ابتکار و خلاقیت، وحدت در سه بعد جسمانی (مکانیابی، حدود و اندازه)، روانی (تناسبات و توازن) و فطری (تعادل) قابل تقسیم می‌باشد (شکل ۱۴). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعد وحدت در (جدول ۲) ذکر شده است. در ساحت ابتکار و خلاقیت، زیبایی (حسن) در سه بعد جسمانی (اعتدال)، روانی (تهذیب زیبایی) و فطری (میل به زیبایی) (شکل ۱۵). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعد زیبایی (حسن) در (جدول ۲) ذکر شده است. حب و دوست داشتن به معنای تعلق وجودی و جذب خاص شعوری میان علتی که انسان را به کمال می‌رساند و معلول تکامل یافته، می‌باشد. حب از جمله مباحثی است که در آیات و روایات ذکر شده است. در این تحقیق اقسام حب به سه ساحت حب الهی، حب ذات، حب دیگران تقسیم شده است که والاترین آن حب الهی می‌باشد، امام خمینی حب الهی را سرچشمه سعادت و کمال می‌داند که به پاکان و خالصان ارزانی می‌شود (خمینی، ۱۳۸۸، ۱۲۳). سهروردی و ملاصدرا نیز بر این باورند که بدون عنصر محبت، کمال انسان دست نیافتنی است، محبت ثمره معرفت است و هر چه محبت به حق تعالی بیشتر شود، تقرب به خدا و در نهایت وصول به کمال آسان‌تر می‌شود. اما ملاصدرا با اثبات محبت برای تمامی کائنات، بر این باور است که در هر موجود، عشق به کمال به



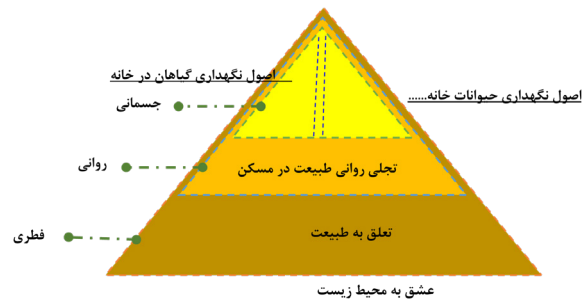
حب غیر

شکل ۱۰. عشق به دیگران شامل سه ساحت ۱. عشق به برگزیدگان، ۲. عشق به انسان های دیگر، ۳. عشق به محیط زیست



شکل ۱۱. عشق به انسان های دیگر در سه بعد جسمانی (همسایگی و همجواری و روابط اجتماعی داخلی (خانوادگی و مهمانداری))، روانی (برهیز از تفاخر) و فطری (عدالت).

در ساحت حب غیر، عشق به محیط زیست در سه بعد جسمانی (اصول نگهداری حیوانات و گیاهان)، روانی (تجلی روانی طبیعت در مسکن) و فطری (احساس تعلق به طبیعت و محیط زیست) قابل تقسیم می‌باشد (شکل ۱۲). راهکارهای پیشنهادی برای سه بعدی عشق به محیط زیست در (جدول ۲) ذکر شده است.

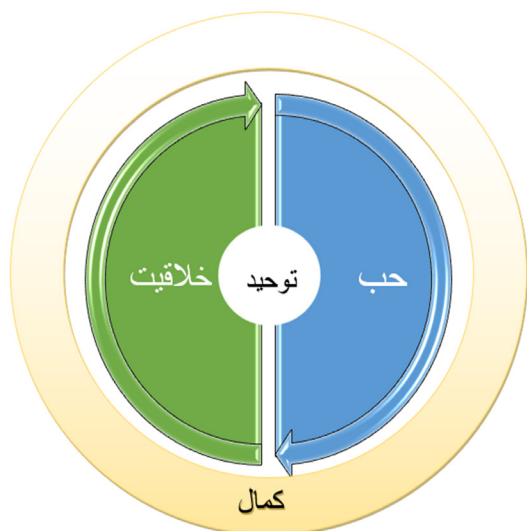


شکل ۱۲. عشق به محیط زیست در سه بعد جسمانی (اصول نگهداری حیوانات و گیاهان)، روانی (تجلی روانی طبیعت در مسکن) و فطری (احساس تعلق به طبیعت و محیط زیست).

عقلانی است که با وساطت همه مراتب ادراک که نفس در آنها خلاق و علت ایجاد است، صورت می‌گیرد و بدین ترتیب زمینه تحقق کمال و سعادت انسان فراهم می‌شود (رسولی ۱۳۹۷، ۲۴۲).

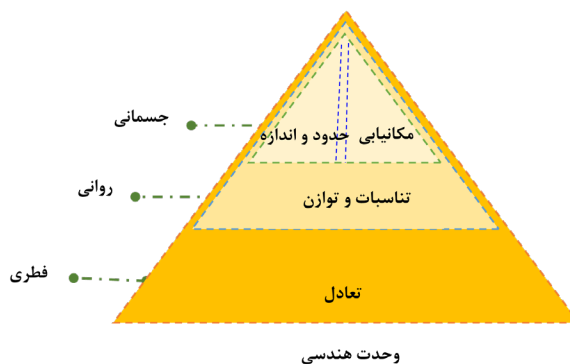
وجود انسان کامل، ظهور و تجلی عشق در جهان است، بنابر آنچه در عرفان اسلامی مطرح است عشق و زیبایی و کمال با هم ملازمه دارند و چون خداوند، کمال مطلق است و جمال، ناشی از کمال است از این رو او، هم زیبای مطلق است و هم عشق آفرین، و سرشت انسان یا همان «وجود جامع و برزخ»، آمیخته با عشق مطلق خواهد بود که یک سر آن به کمال و جمال مطلق وصل است و سر دیگرش به مخلوقات جهان؛ از این رو آن جمال و کمال مطلق، منشأ وجود و عشق، یعنی حرکت همه موجودات بسوی کمال و زیبایی می‌شود. (خامنه‌ای ۲۰۰۲، ۲)

هدف خلقت در اسلام تقرب الهی و گام نهادن و نزدیک شدن به کمال مطلق معرفی شده است و تقرب به کمال مطلق رضایت حضرت می‌باشد و از آنجا که این نهایت توجه خداوند به هدایت خلق به سوی کامل ترین صفات باعث شده است که خداوند رؤف جایی جز خانه‌ای پاک را برای مخلوقش نپسندد. انسانی که به صفات منسوب به پروردگارش آراسته شود سزاوار سکونت در خانه‌ای منسوب به او (خانه طیب) می‌باشد. اصول خانه طیب از معارف الهی استخراج می‌شود و از

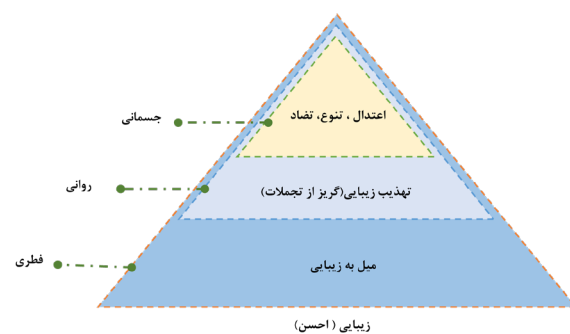


شکل ۱۵. دو ساحت حب و خلاقیت در کمال وجودی خود به احدیت و توحید نزدیک می‌شوند.

ودیعه نهاده شده است تا بدین وسیله آن موجود، هم حافظ کمالات موجود خود باشد و هم مشتاق کمالات مفقود. از نظر وی، هر انسانی به اندازه بهره‌مندی از محبت به کمال نائل می‌شود. از این رو، هر متحرکی به اندازه سعه هستی خود و بر اساس محبت، به سمت کمال حرکت می‌کند (شجاری ۱۳۹۶، ۱۱۸).



شکل ۱۴. وحدت در سه بعد جسمانی (مکانیابی، حدود و اندازه)، روانی (تناسبات و توازن) و فطری (تعادل).

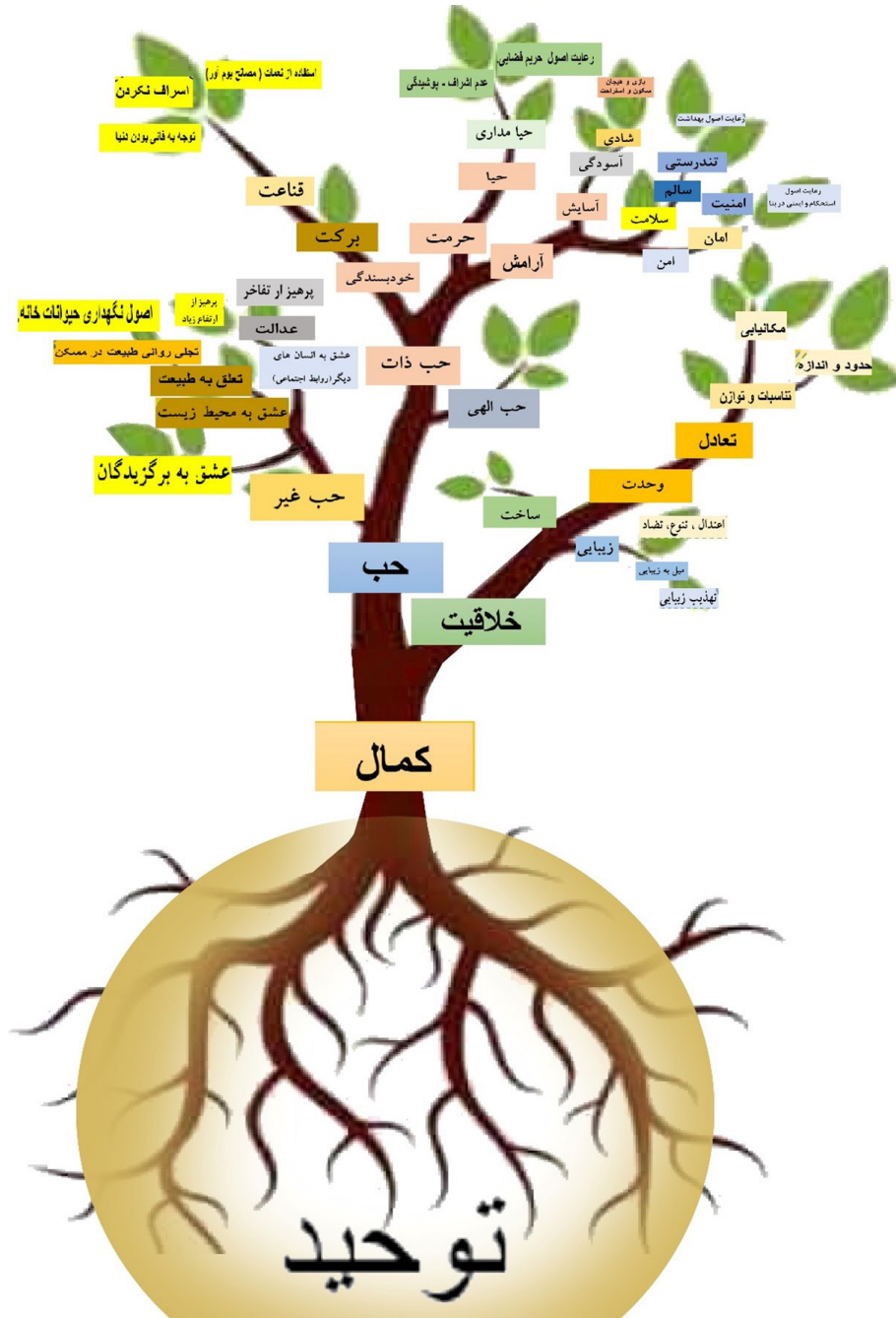


شکل ۱۵. زیبایی (حسن) در سه بعد جسمانی (اعتدال، تنوع، تضاد، کاربرد صحیح، ریتم)، روانی (تهذیب زیبایی) و فطری (میل به زیبایی).

در رابطه با خلاقیت، برخی صاحب‌نظران معاصر در حوزه حکمت متعالیه معتقدند «مقصود از آفرینشی که ویژه انسان است، آفرینش از نوع ابداع یا ایجاد از عدم محض است» و معنای واقعی خلاقیت را نیز ابداع و ایجاد از عدم محض می‌دانند (خامنه‌ای ۲۰۰۲، ۲)، بعضی دیگر معتقدند هر چند خداوند ابداع و خلق از عدم می‌کند، در مرحله ادراک از راه خلاقیت نفس، انسان بعد از تکامل جوهری، فاعل ادراک‌های خود می‌شود و خلاق صورت تفصیلی می‌گردد. سعادت حقیقی انسان رسیدن به مرتبه عقلی است و راه دستیابی به آن نیز گسترش معرفت

به انسان می‌آموزد که هر گز در فهم آن خودکفا نبوده و نخواهد بود (جوادی آملی ۱۳۹۵، ج. ۸: ۵۰۸). به شرط مقدر شدن این اصول، خانه طیب به منصفه ظهور می‌رسد و هر آنچه در کتاب مبین «قرآن» درباره خانه انسان (سکینه انسان) گفته شده است، محقق می‌شود (کیبیری سامانی، ۱۳۹۵) (شکل ۱۵).

سنخ علوم بشری نیست، اسلام علوم و اموری را برای جوامع انسانی به ارمغان آورده است که تحصیل آن جز از راه رجوع به منابع صحیح دینی مقدور نیست، از این رو پیشرفت‌های شگرف علمی و صنعتی، انسان‌ها را از وحی و سخنان ارزشمند پیامبر و ائمه علیه السلام بی‌نیاز نخواهد کرد. طبق آیه ۱۵۱ سوره بقره، وحی اموری را



شکل ۱۶. الگو سازی ساخت‌های حُب و خلاقیت در کمال وجودی خود و در سلسله مراتب در نمودار درختی

## ۷. نتیجه

از تفاخر و عدالت، اصول نگهداری حیوانات و گیاهان، تجلی روانی طبیعت در مسکن، احساس تعلق به طبیعت و محیط زیست، مکانیابی، حدود و اندازه، تناسب، توازن، تعادل، اعتدال، تنوع، تضاد، کاربرد صحیح ریتم، تهذیب زیبایی، میل به زیبایی). هر کدام از این مفاهیم در رابطه با هم می‌توانند فضای حیات طیب را محقق نمایند. جمع آوری راهکارهای ارائه شده در مقالات مختلف مورد بررسی می‌تواند به طراحان معمار در جهت برآورده کردن نیازهای خانه طیب راه گشا باشد، در پایان پیشنهاد می‌شود در جهت تکمیل مدل‌ها و جداول و ارائه راهکارهای جدید و مؤثرتر پژوهش‌های تکمیلی انجام پذیرد.

### پی‌نوشت

۱. Hipp
۲. Giménez
۳. برای مثال می‌توان به اثر فیلیپ جانسون (خانه شیشه‌ای) اشاره کرد؛ چون در این بنا به فطرت توجه نشده است به نیازهای جسمی هم نتوانسته به خوبی پاسخ مطلوب دهد و از آنجا که عقل نیازهای صحیح روحی و جسمی انسان را مدیریت می‌کند، اگر به فطرت رجوع نکنیم دچار نیازهای کاذب می‌شویم و در رفع نیازهای واقعی جسمی و روانی خواهیم ماند.
۴. Piaget

پژوهش حاضر با استفاده از رویکرد شبکه‌ای یا سیستمی، الگوی کارآمد در معماری خانه طیب را مبتنی بر آیات و روایات در دو مفهوم کلان، گرایش به حب و خلاقیت معرفی می‌نماید. به عبارتی مطالعه و تحلیل متون (قرآن و احادیث) و سیستماتیک کردن آنها بر اساس نیازهای انسان (سه گانه فطری، روانی و جسمی) الگوهای معرفتی را ارائه می‌دهد که شامل چهار دسته از مفاهیم معرفتی می‌شود: ۱. مفاهیم کلان (حب و خلاقیت)، ۲. مفاهیم فرعی (حب الهی، حب ذات، حب غیر، ساخت، وحدت هندسی و زیبایی (حسن))، ۳. مفاهیم جزئی (آرامش، حرمت، خودبسندگی، امن و آسایش و سلامت، عشق به برگزیدگان، عشق به انسان‌های دیگر، عشق به محیط زیست) و ۴. مفاهیم تفصیلی (رعایت اصول حریم فضایی، عدم اشراف-پوشیدگی، حیا مداری، استفاده از نعمات (مصالح بوم آور)، توجه به فانی بودن دنیا، اشراف نکردن، قناعت، برکت، حیا، رعایت اصول بهداشت، تندرستی، سالم، بازی و هیجا-سکون و استراحت، شادی، آسودگی، رعایت اصول استحکام و ایمنی در بنا، امنیت، امان، اصول جایگاه پرستش، پرستیدن (عبادت)، احساس تعلق به خدا، همسایگی و همجواری، روابط اجتماعی داخلی (خانوادگی و مهمانداری)، پرهیز

### منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. صحیفه سجادیه
۴. ابن ابی‌جمهور، محمد بن زین‌الدین. ۱۴۰۳. عوالمی اللالی. تحقیق مجتبی عراقی. قم: مؤسسه سیدالشهداء (ع).
۵. ابن بابویه، محمد بن علی. ۱۳۶۲. الخصال. تصحیح علی‌اکبر غفاری. قم: نشر جامعه مدرسین.
۶. \_\_\_\_\_ . ۱۴۰۶ق. من لا یحضره الفقیه. کربلا: نشر مؤسسه‌الاعلمی للمطبوعات.
۷. ابن‌شعبه، حسن بن علی. ۱۳۸۲. تحف العقول. قم: نشر آل علی (علیه السلام).
۸. اخوت، هانیه. ۱۳۹۴. بررسی نقش آیات قرآن و احادیث شیعه در شکل‌گیری کالبد مسکن سنتی. شیعه‌شناسی ۵۲: ۱۹۱-۲۳۴.
۹. آصفی، مازیار، و الناز ایمانی. ۱۳۹۵. باز تعریف الگوهای طراحی مسکن مطلوب ایرانی-اسلامی معاصر با ارزیابی کیفی خانه‌های سنتی. پژوهش‌های معماری اسلامی ۴ (۲): ۷۳-۵۶.
۱۰. امین پور، احمد، رامین مدنی، و حامد حیاتی. ۱۳۹۶. بررسی چگونگی تجلی آموزه‌های اسلامی در کالبد مسکن؛ نمونه موردی: خانه سنتی در اقلیم گرم و خشک ایران. مدیریت شهری و روستایی ۱۶ (۴۸): ۴۴۵-۴۶۸.
۱۱. برقی، احمد بن محمد. ۱۳۷۱ق. المحاسن. بیروت: دارالکتب الاسلامیه.
۱۲. بمانیان، محمدرضا، سحر ارجمندی، و فرزانه علی‌محمدی. ۱۳۹۲. تاثیر اصول فقهی مرتبط با حقوق شهروندی بر پایه عدل در طراحی مسکن (نمونه موردی: سه مورد از خانه‌های ایرانی-اسلامی). مطالعات شهر ایرانی اسلامی (۱۲): ۸۹-۱۰۰.
۱۳. پیشون، جون، و ژوئل دوروسنی. ۱۳۷۰. روش تفکر سیستمی. ترجمه امیر حسین جهانگللو. تهران: نشر پیشبرد.

۱۴. پاینده، ابوالقاسم. ۱۳۸۲. نهج الفصاحه. تهران: دنیای دانش.
۱۵. پیوسته‌گر، یعقوب، علی‌اکبر حیدری و مطهره اسلامی. ۱۳۹۶. بازشناسی اصول پنج گانه استاد پیرنیا در معماری خانه های سنتی ایران و تحلیل آن با استناد به منابع اعتقادی اسلامی مطالعه موردی: خانه های شهر یزد. مطالعات شهر ایرانی اسلامی (۲۷): ۵۱-۶۶.
۱۶. ثمین شریفی میاوقی، ابراهیم، معصومه یعقوبی سنقرچی، و مسعود حق لسان. ۱۳۹۸. ارزیابی مؤلفه‌های ارزشی معماری مسکن مطلوب بر اساس نظام معرفتی اسلام. آموزش و ارزشیابی (۴۸): ۳۳-۶۲.
۱۷. جوادی آملی، عبدالله. ۱۳۹۵. تسنیم. قم: اسراء.
۱۸. حر العاملی، محمد بن الحسن. ۱۴۱۴. وسائل الشیعة. قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث.
۱۹. حلی. ۱۴۲۲. تحرير الأحكام العلامة. تحقیق بهادری، ابراهیم. قم: نشر مؤسسه الإمام.
۲۰. حمزه نژاد، مهدی، و زهرا صدریان. ۱۳۹۳. اصول طراحی خانه از منظر اسلامی و الگوهای کاربردی معاصر. پژوهش های معماری اسلامی (۴): ۵۸-۷۶.
۲۱. حمیری، عبدالله بن جعفر. ۱۴۱۳. قرب الاسناد. قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام.
۲۲. خامنه‌ای، محمد. ۲۰۰۲. خلافت انسان در فلسفه و عرفان اسلامی. رم: کنگره جهانی فنونمولوژی.
۲۳. خمینی، روح الله. ۱۳۸۸. شرح چهل حدیث. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۲۴. رئیسی، محمد منان. ۱۳۹۷. معماری و شهرسازی مطابق با سبک زندگی اسلامی. قم: دانشگاه قم.
۲۵. راوندی کاشانی، فضل‌الله بن علی. ۱۳۷۶. النوادر. تصحیح: صادقی اردستانی. تهران: نشر بنیاد فرهنگ اسلامی کوشانپور.
۲۶. رسولی، زهرا، و محمد کاظم علمی. ۱۳۹۷. بررسی جنبه معرفت‌شناختی خلاقیت نفس از دیدگاه صدرالمتألهین. قیسات ۲۳(۸۷): ۲۲۱-۲۴۲.
۲۷. رضاییان، علی. ۱۳۷۵. تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم. تهران: انتشارات سمت.
۲۸. شجاری، مرتضی، و علی فرضی. ۱۳۹۶. نقش محبت در کمال آدمی با تکیه بر آراء سهروردی و ملاصدرا. جستارهایی در فلسفه و کلام (۹۸): ۱۰۱-۱۱۸.
۲۹. شعیری، محمد بن محمد. ۱۴۱۳ق. جامع الأخبار. بیروت: مؤسسه آل البيت(ع).
۳۰. شیخ صدوق. ۱۳۸۱. پاداش نیکی‌ها و کیفر گناهان/ ترجمه ثواب الأعمال. ترجمه مجاهدی. قم: انتشارات سرور.
۳۱. طباطبایی، سید محمد حسین. ۱۳۷۴. تفسیر المیزان ج ۱۶. ترجمه موسوی همدانی. تهران: محمدی.
۳۲. طبرسی، فضل بن حسن. ۱۴۱۵ق. تفسیر مجمع البیان. بیروت: نشر مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
۳۳. \_\_\_\_\_ . ۱۳۷۰. مکارم الأخلاق. قم: الشریف الرضی.
۳۴. قربانی، رحیم. ۱۳۹۴. شاخص‌های معماری و شهرسازی اسلامی: خانه، مسجد، بازار، راه و آرامگاه. ج. ۱. تهران: شبکه اندیشه.
۳۵. کاستلز، مانوئل. ۱۳۸۰. عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (قدرت هويت). ترجمه چاووشیان. تهران: طرح نو.
۳۶. کبیری سامانی، علی، علیرضا ملکوتی، و زهرا یادگاری. ۱۳۹۵. بازشناسی معنی خانه در قرآن رهیافتی در جهت تبیین مبانی نظری خانه. باغ نظر ۱۳ (۴۵): ۶۱-۷۶.
۳۷. کلینی، محمد بن یعقوب. ۱۳۷۸. اصول کافی. تصحیح و تنظیم مهدی آیت‌اللهی. تهران: نشر جهان آرا.
۳۸. متقی، علی بن حسام‌الدین. ۱۴۱۹ق. کنز العمال في سنن الأقوال و الأفعال. بیروت: نشر دار الکتب العلمیه.
۳۹. مجلسی، محمدتقی بن مقصود علی. ۱۴۰۶ق. روضة المتقین في شرح من لا يحضره الفقيه (ط- القديمة). تصحیح موسوی کرمانی. قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانپور.
۴۰. مجلسی، محمدباقر. ۱۳۶۰. بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۴۱. \_\_\_\_\_ . ۱۳۸۶. بحار الأنوار. ترجمه محمدباقر کمره‌ای. تهران: نشر اسلامی.
۴۲. محدث نوری، حسین. ۱۴۰۹ق. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل. قم: مؤسسه آل البيت(ع).
۴۳. مفضل بن عمر. ۱۳۷۷. شگفتی‌های آفرینش. ترجمه میرزایی. قم: نشر هجرت.
۴۴. نقی زاده، محمد. ۱۳۹۱. حس حضور، مطلوب ترین برآیند ارتباطات انسان با محیط. مطالعات معماری ایران (۲): ۲۷-۴۶.
۴۵. \_\_\_\_\_ . ۱۳۹۶. نظریه فضای حیات طیبیه: شهر آرمانی اسلام. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۴۶. نوری، حسین بن محمدتقی. ۱۴۲۹ق. مستدرک الوسائل. قم: نشر مؤسسه آل البيت (عليهم السلام).
۴۷. هال، ا.د. وفاگن، آر. ای. ۱۳۷۵. نگرش اجمالی بر انواع سیستم‌ها. ترجمه سلیمانی. تهران: نشر بازگانی.

۴۸. هشام، مرتضی. ۱۳۸۷. اصول سنتی ساخت و ساز در اسلام. ترجمه مشکینی. تهران: نشر مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
۴۹. وثیق، بهزاد، آزاده پشوتنی زاده، و محمدرضا بمانیان. ۱۳۸۸. مکان و مسکن از منظر اسلام. پژوهش‌های میان رشته ای قرآن کریم (۳): ۹۳-۱۰۱.
۵۰. ورام، مسعود بن عیسی. ۱۳۶۹. مجموعه ورام. ترجمه عطایی. مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی.

## References

1. The Holy Quran
2. Nahj al-Balagha
3. Al-Sahifa al-Sajjadiyya
4. Aminpoor, Ahmad, Ramin Madani, Hamed Hayati, and Alireza Zare. 2017. Study the Effect of Islamic teachings on the architecture of Iranian homes: A Case Study on the Traditional Houses in a Hot and Dry Climate in Iran. *Journal of Regional Planning* (48): 445-468.
5. Asefi, Maziar, and Elnaz Imani. 2016. Redefining Design Patterns of Islamic Desirable Contemporary Housing through Qualitative Evaluation of Traditional Homes. *JRIA* 4 (2): 56-73.
6. Barqi, Ahmad bin Mohammad. 1952. *Al-Mahasin*. Beirut: Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
7. Beishon, John, and Joel Rosnay. 1991. *System Thinking Method*. trans. Amir Hossein Jahanbegloo. Tehran: Pishbord Publishing.
8. Bemanian, Mohammad Reza, Sahar Arjamandi, and Farzaneh Alimohammadi. 2013. The Impact of Jurisprudential Principles Related to Citizen Rights Based on Justice in Housing Design (Case Study: Three Iranian-Islamic Houses). *Iranian-Islamic City* (12): 89-100.
9. Castells, Manuel. 2001. *The Information Age: Economy, Society and Culture (Power of Identity)*. trans. Chavoshian. Tehran: Tarh-e-No.
10. Ghorbani, Rahim. 2015. *Islamic Architecture and Urban Planning Indicators: House, Mosque, Bazaar, Road, and Tomb*. Vol. 1. Tehran: Network of Thought.
11. Giménez, Zulay, Claudio Mourgues, Luis F. Alarcón, Harrison Mesa, Eugenio Pellicer. 2023. Value assessment in the traditional housing design: Case studies applying a value analysis model. *Ain Shams Engineering Journal* 14(9): 102089.
12. Hall, E.D and Fagan, R.A. 1996. *Overview of Types of Systems*. Translator: Soleimani. Tehran: Bazargani Publishing.
13. Hamiri, Abdullah bin Jafar. 1992. *Qurb al-Isnad*. Qom: Al al-Bayt Foundation.
14. Hamzeh Nejad, Mehdi, Zahra Sadrian. 2014. *Principles of Islamic Housing Design and Contemporary Practical Patterns*. *JRIA*(4): 58-76.
15. Hilli. 2001. *Tahrir al-Ahkam by Allameh*. Qom: Imam Publishing Foundation.
16. Hipp, John. 2010. What is the "neighbourhood" in neighbourhood satisfaction? Comparing the effects of structural characteristics measured at the micro-neighbourhood and tract levels. *Urban Studies* 47(12): 2517-536. doi: 10.1177/0042098009359950. PMID: 20976977.
17. Hisham, Morteza. 2008. *Traditional Construction Principles in Islam*. trans. Moshkini. Tehran: Urban Planning and Architecture Studies Center.
18. Hurr al-Amili, Mohammad bin Hasan. 1993. *Wasa'il al-Shi'a*. Qom: Al-Bayt Foundation for Reviving Heritage.
19. Ibn Abi Jumhoor, Mohammad bin Zayn al-Din. 1982. *Awali al-Liali*. Ed. Mojtaba Araqi. Qom: Seyed al-Shohada Institute.
20. Ibn Babawayh, Mohammad bin Ali. 1983. *Al-Khisal*. Corrected by Ali Akbar Ghafari. Qom: Society of Teachers.
21. Ibn Babawayh, Mohammad bin Ali. 1985. *Man La Yahduruhu al-Faqih*. Karbala: Al-A'lami Institution for Publications.
22. Ibn Shu'ba, Hasan bin Ali. 2003. *Tuhaf al-Uqul*. Qom: Aal Ali Publishing.
23. Javadi Amoli, Abdollah. 2016. *Tasnim*. Qom: Esra.
24. Kabirisamani, Ali, Alireza Malekooti, Zahra Yadegari. 2016. Recognizing The Meaning of Home in Quran: A Way to Explain Home Theoretical Bases. *Bagh-e-Nazar* (45): 61-76.



25. Khamenei, Mohammad. 2002. Creativity. Human Caliphate in Islamic Philosophy and Mysticism. In *The World Phenomenology Congress*, Rom.
26. Khomeini, Ruhollah. 2009. *Explanation of Forty Hadiths*. Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works.
27. Kulayni, Mohammad bin Yaqub. 1999. *Usul al-Kafi*. Corrected by Mahdi Ayatollahi. Tehran: Jahan Ara Publishing.
28. Majlisi, Mohammad Baqir. 2007. *Bihar al-Anwar*. trans. Mohammad Baqir Kamarei. Tehran: Islamic Publishing.
29. Majlisi, Mohammad Baqir. 1981. *Bihar al-Anwar al-Jami'a li-Durar Akhbar al-Aimma al-Athar*. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi.
30. Majlisi, Mohammad Taqi bin Maqsood Ali. 1986. *Rawdat al-Muttaqin fi Sharh Man La Yahduruhu al-Faqih*. Corrected by Mousavi Kermani. Qom: Islamic Cultural Foundation Kushanpour.
31. Mufaddal bin Umar. 1998. *The Wonders of Creation*. trans. Mirzaei. Qom: Hejrat Publishing.
32. Muhaddith Noori, Hossein. 1988. *Muštadrak al-Wasa'il wa Mušanbat al-Masa'il*. Qom: Al al-Bayt Foundation.
33. Muttaqi, Ali bin Hisam al-Din. 1998. *Kanz al-Ummal fi Sunan al-Aqwal wal-Af'al*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
34. Naghizadeh, Mohammad. 2012. The Sense of Presence: the Most Desirable Situation for Man's Relationship with Existence. *Journal of Iranian Architectural Studies*(2): 27-46.
35. Naghizadeh, Mohammad. 2017. *The Theory of Pure Life Space: Ideal Islamic City*. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch.
36. Noori, Hossein bin Mohammad Taqi. 2008. *Muštadrak al-Wasa'il*. Qom: Al al-Bayt Foundation.
37. Okhovat, Hanieh. 2015. Analysis of the Role of Quranic Verses and Shiite Hadiths in the Formation of Traditional Housing. *Shiite Studies* 52: 191-234.
38. Payandeh, Abolghasem. 2003. *Nahj al-Fisahah*. Tehran: Donyaye Danesh.
39. Peyvaštegar, Yaghoob, Ali Akbar Heidari, Motahreh Eslami. 2017. Recognition of Pirnia's Five Principles in Traditional Iranian Houses and Its Analysis Based on Islamic Beliefs (Case Study: Houses of Yazd). *Iranian Islamic City* (27):51-66.
40. Piaget, Jean. 1971. *Structuralism*. London: Routledge.
41. Raëisi, Mohammad Manan. 2018. *Architecture and Urban Planning According to Islamic Lifestyle*. Qom: University of Qom.
42. Rasouli, Zahra, and Mohammad Kazem Elmi. 2017. An Investigation on the Epistemological Aspect of Soul's Creativity from the Perspective of Molla-Sadra. *Qabasat* (87): 221-242.
43. Rawandi Kashani, Fazlullah bin Ali. 1997. *Al-Nawadir*. Corrected by Sadeghi Ardeštani. Tehran: Foundation for Islamic Culture Kushanpour.
44. Rezaian, Ali. 1996. *System Analysis and Design*. Tehran: SAMT Publications.
45. Samin Sharifi Miaveghi, Ebrahim, Masoumeh Yaghoubi Sangharchi, and Masoud Hagh Lesan. 2019. The Assessment of the Value Components of Contemporary Housing Architecture based on the Epistemic System of Islam (Case Study: Urmia Contemporary Houses). *Journal of Instruction and Evaluation*. Issue 48(12): 33-62.
46. Shajari, Morteza, and Ali Farzi. 2017. The Role of Love in Human Perfection with Reliance on Opinions of Suhrawardī and Mullā Šadrā. *Essays in Philosophy and kalam* (98):101-118.
47. Sheikh al-Saduq. 2002. *Reward of Good Deeds and Punishment of Sins*. Trans. Mojahedi. Qom: Sarwar Publishing.
48. Shu'ayri, Mohammad bin Mohammad. 1992. *Jamia al-Akhbar*. Beirut: Al al-Bayt Foundation.
49. Tabarsi, Fazl bin Hasan. 1991. *Makarem al-Akhlaq*. Qom: Al-Sharif al-Radhi.
50. Tabarsi, Fazl bin Hasan. 1994. *Tafsir Majma' al-Bayan*. Beirut: Al-Alami Publishing Institution.
51. Tabatabai, Seyyed Mohammad Hossein. 1995. *Tafsir al-Mizan*, Vol. 16. Trans. Mousavi Hamedani. Tehran: Mohammadi.
52. Warām, Masoud bin Isa. 1990. *Majmu'at Waram*. trans. Ataei. Mashhad: Aštan Quds Razavi, Islamic Research Foundation.
53. Wasiq, Behzad, Azadeh Pashotani Zadeh, Mohammad Reza Bemanian. 2001. Place and Housing from an Islamic Perspective. *Interdisciplinary Quranic Studies* (11): 93-101.







## Elucidation of the Epistemic Pattern in the Architecture of Tayeb Home Based on Verses and Narrations with a Network Approach

**Nasim Ashrafi**

Email: ashrafi@pardisiu.ac.ir (*Corresponding Author*)

Faculty member, Department of Architecture, Pardis Branch, Islamic Azad University, Pardis, Iran.

**Maryam Erfani Sharifian**

Ph.D. Student, Department of Architecture, Pardis Branch, Islamic Azad University, Pardis, Iran.

Received: 1402/09/14

Accepted: 1402/12/15

### Abstract

The growing trend of the country's population in the last few decades, along with cultural eclecticism and a lack of reference to religious recommendations, has caused the concept of home in the design of human living spaces to distance itself from its essential meaning, relying instead on abstract rules and concepts. From the verses and narrations, it is possible to achieve a systematic truth in the design of the quality of home space, so that the expectations of a good house can be met through a network of related principles. Therefore, the present research tries to use a descriptive-analytical method based on the network model to introduce a conceptual model for the Tayyib house that fits the system of natural, psychological, and physical needs. In this regard, the two macro concepts of love and creativity in the field of human natural needs guide other human needs concerning the living space. If these two tendencies are actualized in the correct path of nature, there will always be a tendency towards perfection, and as a result, monotheism will be realized in the space of human life, leading to the divine promise of a good life.

**Keywords:** Khaneh Tayyib, Network Approach, Verses and Narrations

